

Hanebo = Jul

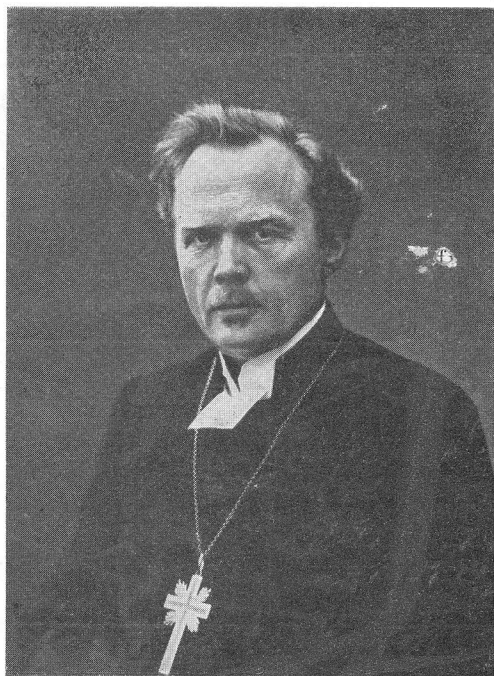
1951

Utgiven av Hanebo Hembygdsförening

Ärkebiskop Söderbloms sista predikan

*hållen i Hanebo
kyrka vid kyrkliga
ungdomsdagen den
6 juli 1931*

Återgiven av Ernst Pontén

Tjugu år ha förflutit, sedan ärkebiskop Söderblom besökte Hanebo och såsom sin sista ämbetsförrättning predikade i Hanebo kyrka söndagen den 6 juli 1931. En stor kyrklig högtid ägde då rum i församlingen med anledning av att Ärkestiftets stora ungdomsdag hölls här med deltagande av över 400 ungdomar från stiftets olika delar. För oss, som då voro med, står minnet av denna gudstjänst och ärkebiskopens predikan levande för sinnet.

När klockorna ringde samman, var kyrkan till trängsel fylld. Många fingo ej plats. I sakristian, i predikstolstrappan och på altarrunden sutto människor. Gudstjänsten började med psalmen: Hör Gud sin nåd ännu dig bjuder, se, templets portar öppna sig! Kanske härnäst, då klockan ljuder, upplåtes gravens port för dig, du går ej mer i Herrens hus, ditt rum bereds i jordens grus.

Egendomligt är att tänka därpå, att psalmens ord för honom, som

valde den, gingo i bokstavlig uppfyllelse. Nästföljande söndag hade hans ande lämnat det jordiska.

Dagens predikotext handlade om Petri fiskafänge, hur Petrus vid Genesarets sjö faller ned i fruktan och bävan inför Jesus och bekänner sin synd, hur Jesus ger honom uppdraget att vara människofiskare. Med inträngande allvar, fängslande och varmt talade ärkebiskopen i denna predikan, som ju skulle bli hans sista.

Här nedan lämnas nu ett referat av ärkebiskopens predikan, nedskrivet under predikan och ur minnet strax efter den hållits:

Vi sjöngo nyss om Guds makt och härlighet — därute se vi midsommarens prakt och fägring — här inne en än vackrare bild: ungdomen samlad i helgedomen från stiftets skilda delar. Texten, som lästes från altaret, lämpar sig synnerligen bra. Berättelsen om fiskafänget kan sammanfattas i detta: *bliven lärjunge!*

Texten handlar om hur Petrus blev en lärjunge. Han var en fiskare. Det underbara skedde med honom, när han gick i sin dagliga gärning. Om han ändå hade farit till Jerusalem eller någon annan helig ort och där upplevat något ovanligt! Detta har något att säga oss var och en, där vi gå i vår jordiska kallelse. Frälsaren vill möta oss där...

Hugo Lindbloms bageri

HALLEN Telefon Kilafors 135

Rekommenderas

W. BJÖRKLINS STENHUGGERI

KILAFORS Tel. Lilltjära 39

Gravvårdar, Gravramar, Trappor o. Byggnadssten m. m.
av den välkända kilaforsgraniten

Roland Erikssons BAGERI

Telefon 28

REKOMMENDERAS

Välj batten och mössan

hos oss. DAM-, BARNHATTAR och MÖSSOR
Vackra nybeter i DAMHANDVÄSKOR

ELMA JOHANSSONS

MODEATELJÉ Kilafors Tel. 51

Värdefulla Julklappar

i hemslöjd:

Trä, näver, keramik och vävnader

KILAFORS HEMSLÖJDSAFFÄR

Lokal: Biografteatern, 1 trappa

Kooperativa Föreningen Kilafors

*inbjuder Eder att bliva medlem och att göra uppköp
i någon av nedanstående butiker:*

KILAFORS	Fack 90	Telefon:	Butikerna	62
			Förest. bostad	82
			Kontor	35
			Lager	128
SVEDJA	Svedja	"	Lilltjära	35
HALLEN		"	Kilafors	110
SKOG	Stråjtjära	"	Stråjtjära	3
LILLTJÄRA	Lilltjära	"	Lilltjära	25
VÄSTANSJÖ	Västansjö	"	Bofara	29
HÄLLBO	Hällbo, Hå	"	Hällbo	2
NORRBYN	Fack 46	"	Kilafors	68
HOLMSVEDEN	Fack 50	"	Holmsveden	8
MANUFAKTURAFFÄREN		"	Kilafors	62

Tänker Ni möblera Er våning

vänd Er med förtroende till oss. Vi har allt i Rum-, Sängkammars-
och kompletteringsmöbler. Stor sortering i sängkläder och dynor.
Vår nya stickstol "Syjuntan" finns i lager

Trädgårdsmöbler i trä och stål

KILAFORS MÖBELAFFÄR

T. Lindblom Kilafors Telefon 149 och 249

Byggmäst. EDOR JONSSON

Alftavägen 13. BOLLNÄS Telefon 11614

Representant för

AB SVENSKA TRÄHUS

Utför alla slags HUSBYGGNADER, reparationer

BRUKSTRÄDGÅRDEN

rekommenderas

Telefon 171

**JULBLOMMOR
KRUKVÄXTER**

Hanebo Jordbrukskassa

Telefon KILAFORS 201

Öppen alla helgfria måndagar kl. 10—14

Beviljar medlemmar lån å fördelaktiga villkor. Mottager av alla,
insättningar på kapital, sparkasse- och checkräkning. Ett bärkraftigt
jordbruk är nationens styrka.

Du gynnar Dig själv och svenskt jordbruk om Du sätter in Dina
pengar i jordbrukskassan och därmed bidrager till jordbrukets ka-
pitalförsörjning

Hammarlunds Diverschandel

Norrbyn Telefon 186

★ ALLTID VÄLSORTERAT LAGER

★ ALLTID TILL EDER TJÄNST

Gräddtårtan

och andra förstklassiga BAKVERK

Beställes alltid hos

NORÉNS BAGERI

Telefon Lilltjära 37

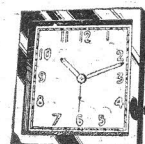

Vill Ni ha en bra klocka?

Vänd Er då till

TORSTEN ENGLUND

UR och OPTIK Telefon 48

"ÖVER DEM..."

Av Birger Andersson

Så fråga vi: vad var anledningen till förändringen med Petrus? Jo, det var fruktan — han blev förskräckt inför den heliges närhet. Vad var det, som kom honom att rygga tillbaka och säga: Herre nej, nej, nej! Ja, han aldrig känt som förr, att han var en syndig människa.

Det vore orätt att säga, att vår tid skulle utmärka sig för känsla av synd. Det kan hända, att det kommer tider, då vårt släkte gripes av syndanöd, men nu synes det ej vara så. Det gamla talet om skuld är så utnött. Nu säger man: om man avlägsnar tanken på synd och skuld, då bli människorna lyckliga. Herren Jesus vållade en revolution i själva begreppet skuld. Hans samtida dömde varandras svagheter och förseelser, men själva voro de fulla av hårdhet och skrymteri. Men Jesus säger: barmhärtigheten och sanningen äro A och O. Även en sådan uppfattning blir i våra dagar lätt utsuddad. Man tycker synd om sig själv. Vi känna till det gamla klassiska ordet om gumman, som sade: Alla människor tänker bara på sig och det är bara jag, som tänker på mig. . . . Det är inte främst på känslan av fel och brister det kommer an, det saknas ånger.

I vår tid är det snarare något annat än syndakännedom, som förskräcker människan — det är förgängelsen. För egen del vill jag säga, att jag egentligen inte känt bävan för förgängelsen. En författare berättar om en upplevelse han haft. Han låg i sin bädd och såg på sin kropp. Plötsligt tyckte han, att han såg sig själv död. Han såg muskler och senor upplösas. Han såg sig själv ligga på kyrkogården. . . . Så kan känslan av förgängelse hos en människa väcka en sådan rädsla, att hon vaknar upp och frågar efter sitt eviga väl. Tomheten, som mött redan i livets blomning, kan göra en människa så ödslig till mods att hon tycker att hon aldrig bort bli till.

I vår tid finnes förlitet av fruktan — fruktan för Gud, som befriar från all annan fruktan. Vi gå här och det ser många gånger ut som funnes det ingen Gud, men när vi möta Frälsaren och upptäcka Gud, säga vi som Petrus: Gå ifrån mig Herre, ty jag är en syndig människa. . . . Det har hänt sådant i vår tid, att vi blivit stum-

Över dem som bo i döds-skuggans dal skall ett ljus skina klart. Es. 9:2.

När jag skriver detta är det bara några veckor till jul, mildt i luften, ingen frost, ingen kyla. Skall vi

få en jul utan det vita vackra snötäcket? Skall det bli en mörk jul? Mot ett yttre mörker svarar mörkret i människovärlden. Rapporterna om världsläget väcka oro och bekymmer. Oförståelsen och hatet

Ärkebiskopen sjunger
vid Hanebo kyrka

ma och stannat inför Hans allseende öga.

Vi se denna hälsosamma fruktan gripa Petrus. — Sedan komma vi till ordet av Frälsaren: Du skall inte vara rädd, ty jag vill hava dig till min lärjunge. Petrus lämnade näten och blev Frälsarens medhjälpare i ordet tjänst. Här finnas i dag många, som ägnat sitt liv åt denna kallelse. Det är en vanskelig sak, ty när man ser tillbaka, märker man ständigt brister och måste tänka: varför gjorde jag ej det, varför försummade jag det? För min egen del har jag alltid tackat Gud, som gav mig denna kallelse.

Norges störste missionär, Skrefsrud, sade för femtio år sedan, när någon frågade honom, vad som fordrades för att bli missionär: Ja, för det första får man inte ha för mycket gröt i huvudet. Han menade då, att en ordets man ej får försjunka i någon andlig bekvämlighet, ej heller i någon kroppslig sådan. Det är ej blott i gudstjänsten, ej blott genom ord utan även liksom hos Frälsaren och apostlarna genom människans hela väsen han skall

verka. Lärjungaskapet skall utövas i livets alla förhållanden genom en människas person och nitälskan. Vi gamla ha varit med om en väckelse, och jag skall aldrig glömma, hur en av arbetarrörelsens främsta vid ett kyrkligt möte stod upp i Blasieholmskyrkans predikstol och talade med glödande nitälskan. Det är denna, som bör finnas i varje ordets tjänares väsen.

En ordets tjänare skall inte betrakta människor såsom uppdelade i partier och klasser, såsom högermän och socialister, frisinna och kommunister, utan han skall möta dem och hjälpa dem helt enkelt såsom människor. Det viktigaste för en ordets tjänare är den regelbunda förkunnsen och själavården.

Vi ha talat om att försöka uppväcka. Vi tänker i november, om allt går väl, sända ut två och två av ordets tjänare i detta arbete. Men framgången i ett sådant uppväckelsens verk är ej förbehållen ordets ämbete. Gud skänker framgång åt varenda en, som lyder Jesu maning: Bliv en lärjunge!

Ernst Pontén.

En julfärd 1884

Av N. V. E. Nordenmark

Det tre veckor långa jullovet hade börjat vid Hudiksvalls högre allmänna läroverk. Den lilla staden låg infrusen och insnöad utan annan förbindelse med yttervärlden än medels släde till Ljusdal

mellan folk och raser höja på nytt allt högre sina röster. Egennyttan och själviskhet gripa om såväl folk som enskilda. Var och en söker skydda sig och sitt så mycket som möjligt. Vart skall det bära hän? Tänka vi på våra barn, så bäva vi ibland för vad som skall möta dem. Ännu kanske de leka fram sitt liv på barnavis, men oron, jäktet är ej långt borta. Det betänkligaste är, att deras religiösa och moraliska styrka undergräves såväl genom att så många vuxna ställa sig ganska likgiltiga mot de andliga värden, som trots allt burit vårt folk genom sekler, som genom de många innehållslösa nöjen, som bjudas de unga.

Ja, mörkt är det. Det känns så, som om jorden vore ett dödsskugans land. Hur underbart är det inte då att få stanna inför profetens löftesord om ljuset, som skall skina klart. Profeten såg räddningen komma genom "ett barn, som varder oss fött, en son som bliver oss given". Vi förstå, att han syftar på Frälsaren, Jesus Kristus. Ja, han är ljuset, som skall skingra mörkret, såsom han själv säger: "Jag är världens ljus". Julen är den stora påminnelsen om detta underbara. Vill vi förtrösta på honom, julens största gåva till oss?

Fastän människor på grund av okunnighet och likgiltighet gång på gång har stängt sina portar för Kristus och hans ljusa budskap, så kommer Han i sin kärlek på nytt till oss, ja, också denna jul.

Låt oss nu öppna våra hjärtan och hem för julens ande, Jesu Kristi ande och hylla barnet som föddes i Betlehem, och som är vår Frälsare och Saliggörare. När vi tända våra julljus må vi då också komma ihåg, att Han är ljuset, som

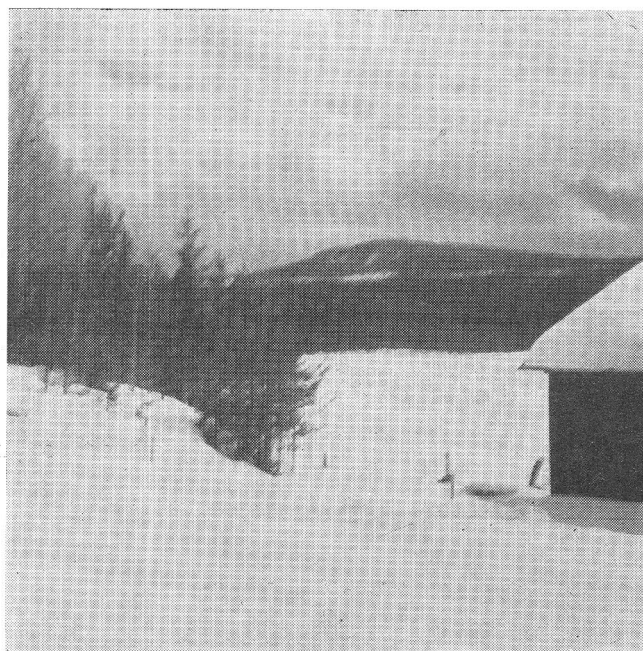
och norra stambanan. På den lilla smalspåriga järnvägen Hudiksvall—Näsviken hade all trafik upphört redan i början av november.

Att under den långa julsemetern stanna kvar i staden var mindre inbjudande för en ensam skolyngling utan bekanta, intresse-

till Kilafors, dels genom att, som det numera i bilismens tidevarv heter, "lifta", dels genom att använda apostlahästarna, för att nå norra stambanan i Järfsö.

I den avsikten begav jag mig på morgonen av jullovet första dag till torget nere vid Lillfjärden i Hudiksvall, där bönder från de många norrländska socknarna, med sina julforor efter juluppköpen stodo färdiga för hemfärd.

Här träffade jag en bonde från Delsbo, som välvilligt lovade mig att jag skulle få följa med honom till Delsbo några kilometer bortom Näsviken. Min fader hade nämli-

"Landskapet
sov . . ."

Foto: V. Jonsson

rade eller närskylda, även om det nu hade varit ekonomiskt möjligt. Jag beslöt mig då att taga mig hem

vill lysa oss vägen ända fram till fridens himmel.

Med dessa enkla rader ville jag så få önska alla läsare en God Jul och att med hela hjärtat på julkvällen kunna instämma i psalmen:

Han kommer till vår frälsning
sänd,

Och nådens sol, av honom tänd,
Skall sig ej mera dölja.

Han själv vår herde vara vill,
Att vi må honom höra till
Och honom efterfölja.

Nöjda, höjda över tiden,
Och i friden av hans rike,
En gång varda honom like.

Sv. ps. 55:4.

gen tillskrivit en bekant därstädes och bett denne att jag skulle få taga in hos honom och vila ut före fortsatt vandring till Järfsö, där jag kunde taga tåget till Kilafors.

Dagen var strålände klar och kall; det visade sig, att min välgörare och färdkamrat var en munter, rejäl och, något som den tiden ej alltid var så vanligt bland stadsfarande julfirare, nykter delsbobonde. Han fann min föresatts att vandra vidare ensam den långa vägen genom obygderna till Järfsö vara ett mycket hårt företag.

Till min första etapp på färden, Delsbo, nådde jag på eftermiddagen, där jag välvilligt mottogs av den man, på vilken jag fått anvisning, och som bodde i en stuga vid stranden av Dellen. Då jag för denne omtalade, att jag ämnade

omedelbart fortsätta till fots de fyra (kanske flera) milen till Järfsö, så sade han sig ämna göra mig sällskap på den nattliga färden, då han hade ett ärende till Järfsö. Jag blev naturligtvis glad och tacksam över att ej behöva vandra den långa, öde vägen ensam i vinternattens skarpa köld.

Vi begåvo oss på väg, tror jag, vid sextiden på aftonen, en strålande stjärnklar och månlös vinterkväll med ständigt sjunkande temperatur. Sedan vi lämnat Håk Norrbo by i Delsbo gick vägen mot obebodda trakter genom storskogen på gränsen mellan Delsbo och Järfsö. Den sista boningen i Delsbo nådde vi vid nio-tiden på kvällen. Det lyste ännu i den lilla grå stugan vid vägen. Här skulle vi kanske kunna få köpa oss en kopp varm mjölk? Kylan hade tilltagit, och dräkt och skodon voro nog ej av det varmaste slaget.

Vid vår knackning öppnade man i stugan och bjöd oss stiga in. Huset bestod enbart av ett enda rum, som hyste far och mor och flera barn. Men ej nog härmed: rummet var avdelat med ett skynke, bakom vilket stod eller låg familjens ko. Efter att ha uppvärmt oss med en kopp varm mjölk, som dessa ensamma, välvilliga människor mot en ringa penning avstodo till oss, lämnade vi snart den förtätade luften i den trånga stugan och fortsatte vår färd, alltjämt genom storskogen uppåt mot Järfsöbergen. Vid ungefär två-tiden på natten kommo vi ut ur denna flermilaskog upp på vägens högsta punkt på gränsbergen mellan de båda storsocknarna. Nu utbreddes sig nedanför oss den sköna Järfsöslätten, som låg och sov i den vita snön under ett tindrande stjärnvalv. Då vi nu kommo ut ur skogen, avtäcktes sålunda för oss ett genom stjärnljuset förstorat landskap samtidigt med den majestätiska oändligheten över oss. Landskapet sov, men över detsamma tindrade och rörde sig stjärnorna. Mot sydväst strålade Orions mäktiga stjärnbild och i söder ledde Sirius som ett fyrbloss vår stig.

Aldrig går den nattens mäktiga stjärnhimmel över Järfsödalen ur min syn. Aldrig hade stjärnvärlden tidigare trätt mig så nära. Det var första gången jag mötte ett så väldigt himmelspanorama, välvande sig över ett sovande, snöigt landskap.

TÖNSEN

Ur en skogsbys historia

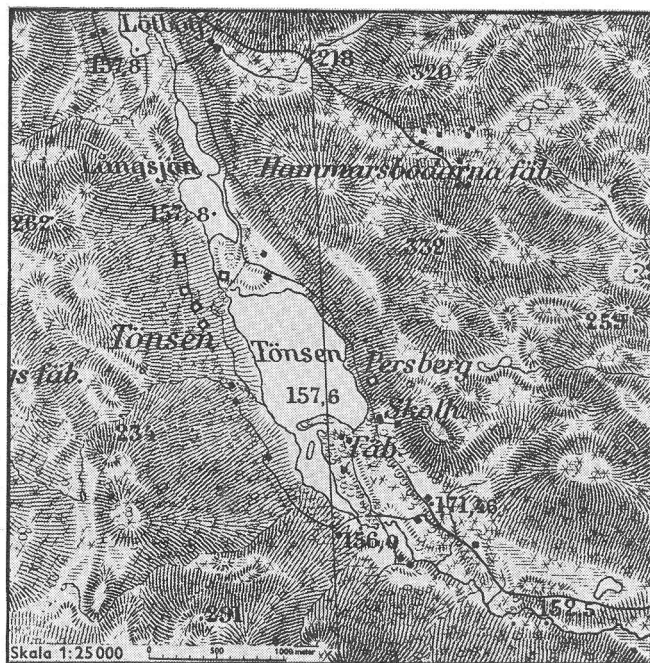
Av John V. Bjurkvist

Tönsen, denna stora, ljusa och vackra skogsbys i Hanebo sockens södra del, har på senare år alltmer förlorat sin karaktär av skogsbys och liksom kommit den övriga delen av bygden litet närmare.

Där den ligger vackert gruppe-

rad runt om de två Tönssjöarna, är den ett stycke leende hälsingenatur. Stort och modern byggt är det på så gott som alla gårdar, och det ger ett både burget och gediget intryck på en besökare.

Men Tönsen är ingen by byggd

Karta över
Tönsen

Det blev nu lättare att vandra; dels lutade det nu utför, dels syntes målet ligga inom räckhåll. Men än återstod flera timmars marsch. Vid tretiden kommo vi fram till en by på slätten. I en av bondgårdarna lyste det oaktat den tidiga timmen i flera rum. Vi knackade på, och en man i fyrtioårsåldern fullt påklädd öppnade och bad oss stiga på, då vi framställde en önskan att få köpa en kopp varm mjölk.

Detta var lätt ordnat, då även hans maka var uppe och påklädd. Efter tillsägelse av mannen gjorde hon genast i ordning den begärda mjölken. Men i övrigt syntes hon ej alls lägga märke till vår existens eller ens besvara vår hälsning. Detta hindrade henne dock ej att hela tiden föra ett mumlande, för oss oförståeligt samtal med sig själv. Mannen berättade att hon tillbragt nätterna på detta sätt de senaste femton åren.

Vi lämnade snart den sällsamma

bondfamiljen för att med en slutspurt nå Järfsö järnvägsstation. Dit kommo vi trötta och frusna vid sextiden. Termometern visade — 30 gr. Snart ångade tåget från Ljusdal in till perrongen och jag fick nu taga avsked av min följeslagare.

På den tiden voro ej järnvägs-vagnarna uppvärmda. De hade f. ö. dörrar på vagnens långsidor till varje avdelning, en anordning som ej ökade bekvämligheten. Snart tog naturen ut sin rätt efter den långa nattvandringen och efter mer än tjugufyra timmars vaka. Jag insomnade omedelbart i den kalla vagnen så hårt, att jag ej märkte ankomsten till Kilafors. I sista minuten vaknade jag dock och fick se huru den fryntlige och prydliga stationsinspektör Berggren just höll på att ge avgångssignal. Jag tumlade i sista stunden ut ur vagnen, sömnig, hungrig och frusen. Jag hade kommit hem till jul!

i dag, och om de höga bergen runt om bebyggelsen kunde berätta, skulle vi med all säkerhet få oss till livs en historia, som vore både intressant och fängslande. Vi skulle få höra bopigans sång och näverlurens locktoner från slutet av 1500-talet, när landabönderna hade denna plats till fäbodrar. Och vi skulle få höra hur förbittrade de voro och med vilken ovilja de sågo Tönsens första fasta bebyggare slå sig ner på deras gamla fäbodmarker.

Bertil Persson hette den djärva finnen och det var på 1690-talet, som han byggde pörte och började svedja och bryta mark. Säkert var han en idog och arbetsam bonde, ty redan år 1711 var hans hemman enligt gamla papper så stort, att det födde sju, åtta kor samt häst och småkitter.

Trots detta kom Tönsen i likhet med de flesta byar i ett tidigt skede under Kilafors bruk. Det var 1767 som dåvarande ägaren överlät sitt hemman till patron Bunge och med detta kom en hel del förändringar till stånd.

En dåtida tönsbo kunde snart höra hammarslagens dunkande och vattenhjulets dova knarrande vid den stångjärnshammare, som bruket uppförde ungefär mitt i byn och som fick namnet Lovisaberg. På denna tid fanns en dålig körväg endast till Lötbodarna, och det berättas ännu hur järn och smide då fick forslas i roddbåtar längs Tönsjöarna till Lötbovallen och därifrån på hästföra till Bofarasjön. där det åter lastades på båt. Detta stångjärnssmide tystnade nå 1820-talet och flyttades till Hemsjön vid Hemstanäs. Och under några år blev som förut tyst och rofull.

Men bergen kan berätta om mer: om klingande yxhugg och små raggiga hästar, om sotiga korlar och höljande mäktiga milböcker om slingrande långa tåg av kolstigar på väg till masugnen i Kilafors, men även om dystert allvarsamma skaror av människor på väg till den en mil avlägsna kyrkan nere på socknen...

De kan berätta om vinande snöstormar och kusliga vargtjut i vintermörkret, eller om när bamsefar helt fräckt tog både skälltackan och ett lamm av den bondgumma, som för tillfället hade blicken riktad åt annat håll. Men de kan

Jul vid sekelskiftet

Av Erik Skoglund

Vid sekelskiftet kunde det gå något olika till i gårdarna ifråga om vissa detaljer i julfirandet, men i stort sett var seden densamma. På julafton inleddes julen med den traditionella måltiden, bestående av lutfisk och risgrynsgröt. Julklappar förekom endast sparsamt till barn och yngre ungdom, och julgran förekom inte i alla gårdar. Som alla var trötta efter det myckna arbetet med julförberedelserna gjordes tidigt kvällen, och det var välbehövligt även med tanke på att det gällde att vara mycket tidig på julmor-

gonen. I åtskilliga gårdar lästes julevangeliet och sjöngs en julsalm innan man sade godnatt och gick till vila. Dessförinnan hade kreaturen fått någon extra förplägnad och synnerligast hästarna som skulle tidigt ut för färden till kyrkan.

Färden till kyrkan var något som de yngre långt i förväg glatt sig åt och längtat efter. Jag minns ännu livligt, då jag första gången fick åka till julottan i släde. Det var det största äventyr jag dittills upplevat. Den julnatten blev det inte mycket sovet för min del.

också berätta om det nya ljud, som tillkom någon gång i mitten av 1800-talet, när järnverksbolaget byggde en såg en bit ifrån byn efter vägen åt Hemstanäs.

Det var en såg, som drevs med vattenkraft, och trots att den endast hade en ram, vet de gamla att berätta om hur det stora vattenhjulet knirkade och knakade och jämrade sig på sitt evighetslånga kretslopp, runt, runt...

Det finns ännu några, som med litet vemod i blicken minns hur de som småpojkar var med och körde bräder och plank från Tönsåsen, som den kallades, och till Kilafors bruk. Det blev säkert nog så långa dagar för en liten pojkbysbyting, men sedan var ju sådan...

Men även denna såg tystnade, när den stora sågen i Kilafors byggdes och togs i bruk och med detta var den industriella tidsepoken i Tönsens historia avslutad. Men tro inte att byn därför blev tyst och öde. Ånej, kanske livligare än förut. Nu, när skogen började få värde, blev efterfrågan på timmer större än någonsin och detta kunde inte gå en skogsby som Tönsen förbi. Med de stora avverkningsarna följde också liv och fart och nu kördes timmer till Bofarasjön av hästar med svängande mannar och mäktigt dundrande skakelklockor. Även till Långbo kördes under några år en del timmer till den lastbrygga, som kilaforsbolaget där hade vid järnvägen.

Dessa skogsdrivningar och av-

verkningar är fortfarande det som sätter den största prägeln på Tönsen, även om det nu går till på annat vis. Här som i alla andra stora skogsdistrikt genomkorsas skogarna nu av bilvägar, och där rimfrostdäckta hästar förut släpade och drog, surrar det nu av starka lastbilar. Och där för 150 år sedan Lovisabergssmedjans hammarslag ekade, ekar det nu av sprängskott i nya skogsbilvägar.

Även på andra sätt har byn i allt växt in i den nya tiden med el, ljus, telefon och andra civilisationens välsignelser. Som en mindre glad påminnelse om detta står på sin höjd mitt i byn den byggnad där skolbarnen förr bibringades vett och vetande, tom och övergiven. I likhet med utvecklingen på andra håll får även dessa barn nu åka till andra skolor där undervisningen kan läggas upp på ett bättre sätt.

Och efter den väg, där förr lurviga hästar släpade på tunga järn- och smideslass, där rusar nu skolbussen fram efter en väg, som knappast lämnar övrigt att önska. Men trots att man med saklig realism mer än väl hälsar den nya tiden i alla dess former, så låter man gärna tanken glida bakåt i tiden, till den tid, som för oss liksom omspannes av ett skimmer av hälften saga och hälften verklighet. Och detta skimmer finns kanske mer än annorstädes i Tönsen, denna vackra by, som på samma gång är en modern bygd och en tjugande idyll.

Årstider, detalj ur fresk i Oslo rådhus av Per Krogh

Ungdomar och småpojkar fick i allmänhet stå bakpå åksläden, och det var praktiskt och nödvändigt för då kunde man stiga av och springa uppför backarna om det blev kallt om fötterna eller eljest kyligt. På den tiden hade ungdomar inga egentliga ytterkläder utan åkte till kyrkan i vadmalsrock och en ylletroja hur kallt det än var. Färden till kyrkan började vid 4-tiden och bjällerklang och pinglor hördes överallt efter vägen, och de gående i stora skaror hade svårt att gå ur vägen för de åkande.

Vid kyrkstallarna var det ett rörligt liv, och det var inte ovanligt att en del överförfriskade personer uppträdde ganska högljutt och störande. Julottan i kyrkan, de många ljusen och psalmsången, hade för barnen något av överjordisk glans över sig och närmade sig föreställning om himmelen. Efter gudstjänsten blev rusningen vid kyrkstallarna än mera upprörd och alla ville komma först iväg hemåt. Det blev ett våldsamt kappkörande på hemvägen, och då avgjordes vilka som hade de bästa springarna, och man körde om varandra så det bara dammade i snöplogkanterna, och de gående fick passa sig för att inte bli påkörda. Det gällde att komma hem först från kyrkan, för enligt en gammal sägen fick

den först in årets gröda, och det var en högst viktig sak att bevaka.

Medan folket var borta i kyrkan, gick "stavkarlarna" sin rond genom byn från gård till gård, för att se efter så ingen eldsvåda eller annan olycka inträffade, medan folket var borta. Seden att gå med staven hade säkerligen mycket gamla anor, och skyldigheten att gå med den gick efter tur och ordning bland bönderna i byn. Det hände inte så sällan att de personer, som gick med staven, "tog öl för ärne", som ett gammalt ordstäv säger, och söp sig så berusade att de snarare behövt tillsyn själva än att se över andra. Seden upphörde i Acktjärna omkring sekelskiftet, då staven kom till en gård, där de vägrade att gå med den och ej heller skickade den till granngården. Var staven tog vägen är visst okänt.

I de flesta bondgårdarna förekom det överflöd i mat och dryck, och det ville starka magar till att stå rycken inför all förtäring. Kaffe med dopp förekom på den tiden aldrig i vardagslag och det var så mycket förvettare i helgerna och värdesattes därefter. Den sedan hedenhös vanliga julsinkan hörde till läckerheterna och även ostkakan spelade en dominerande roll. Det blev en välkommen lätnad då det framemot fjärdedagen åter förekom ström-

ming eller sill och potatis samt den till frukostmaten obligatoriska bärmosen (lingonmos med mjölk och grädde) och på kvällen kornmjölsgröt och mjölk. Då var marna snart återställda för att vid nyåret åter få en pers.

Sällskapslivet var inte vidare livligt. Vad de äldre kvinnorna beträffar var de ganska uttröttade efter det myckna arbetet före helgen, och den lilla tid, som blev över mellan matlagning och skötsel av kreaturen behövde de mer än väl för att vila.

Gubbarna, som tyckte om en "kask", hälsade på varandra och resonerade om hästar och körningar och spelade ett parti kort. Kortspel hade dock ett dåligt anseende och i de flesta gårdar fick det inte förekomma. Om politik resonerades det sällan, och det var bara tre gårdar i byn som höll sig med tidning, och det var Helsing- en, som gavs ut i Söderhamn. I de religiösa kretsarna samlades man till andaktsstunder i hemmen.

Ungdomen och de äldre barnen fördevid tiden med skidåkning i backar eller med kälke, om det var snöföre. Var det inte snöföre så var det kanske skridskois på ån och tjärnen, och då åktes det skridskor med liv och lust. Den äldre ungdomen ville förstås gärna dansa någon gång under helgen, och hos soldaten Per Ångman i

JOHAN BANÉR — *Fornforskare i Hanebo*

av Berndt Johnsson

"Svenska vikingar vid Övre Sjön i Nordamerika i början av 1000-talet". Så lyder den synnerligen intresseväckande för att inte säga sensationella rubrik, som läsaren möter på en av de första sidorna i Johan G. R. Banérs fascinerande lilla skrift "Viking Mettles" ("Vikingamod"). När man sedan får läsa, att författaren delvis grundar sitt påstående på innehållet i några runinskrifter från Hälsingland, närmare bestämt Hanebo och att han själv läst dessa, då stegras den historiskt intresserade läsarens nyfikenhet ytterligare.

Vem var då denne Johan Banér, som genom ett så djärvt antagande låtit Hanebo få en plats i världshistoriskt sammanhang? Enligt tillgängliga uppgifter föddes Banér i Småland år 1862 men kom redan som ung pojke till vår socken. Hans fosterfar var trätoffelmakare och hade liksom många andra hantverkare god marknad bland de rallare, som på 1870-talet drog fram stambanan genom våra bygder. Familjen bodde i Ol-Nils i Vallsänge, och gårdens nuvarande ägare, minnesgode Olof Larsson, har många intressanta saker att berätta om "indianernas harpole-

kare", en av de hederstitlar som Banér fick av sina vänner i Amerika. År 1884 emigrerade han som så många andra till det stora landet i väster, och vi återfinner honom först i Ironwood i Michigan, där han sysslar med affärsverksamhet i olika former. Litterärt arbete tycks emellertid ha lockat honom mera, och det är som skald och författare han gjort sig känd och omtyckt i svenskbygderna i Amerika.

I "Viking Mettles" berättar Banér, att han en dag blev uppsökt av en indian, som tydligen kände till hans historiska intresse. Banér blev genast intresserad, när han hörde, att mannen i sin indianska dialekt använde flera ord, som påminde om hans eget modersmål. Indianen avslöjade, att dessa ord hade magisk innebörd och att de använts av hans förfäder under många århundraden. De i sin tur hade lärt sig dem av "främmande män som kom från okänd plats i en båt och som var klädda i is och bar örnvingar på sina huvuden".

Indianen hette Arnyaat, och namnet föreföll Banér på något sätt bekant. Han påminde sig då, att han fyrtio år tidigare som pojke

hade läst ett liknande namn i en runinskrift i Hanebo. Denna runristning, som Banér enligt egen uppgift själv sett och av vilken han gjort en noggrann avskrift, hade följande att förtälja.

Den svenske vikingahövdingen Vidar och elva av hans män, däribland Arnljot, som var från Jämtland, begav sig på Vidars skepp "Frekee", som betyder den snabbgående, till Vinland (vikingarnas namn på Amerika), där den unge hövdingen skulle försöka finna sin döda moders ande.

I en kommentar till detta gör Banér gällande, att vikingarna under sitt sökande kom ända till Övre Sjön, där de kom i kontakt med indianerna och även upptäckte kopparfyndigheter, som exploaterades. Med utgångspunkt från vad som här relaterats och stödjande sig på runinskrifter och vapenfynd i Amerika anser Banér det vara klarlagt, att vikingar med stark anknytning till Hälsingland och speciellt Hanebo, varit med om att upptäcka Amerika.

I följande översättning av några sidor ur "Viking Mettles" låter vi Johan G. R. Banér berätta med egna ord.

— Fastän jag föddes i Småland, ett av landskapen i södra Sverige, uppfostrades jag i Hälsingland, ett annat svenskt landskap, som låg tillräckligt långt norrut för att äga den småländska idyllen blandad med norra Sveriges storslagenhet. Några av mina år i Hälsingland tillbringade jag i Vallsänge by i Hanebo församling, nära den jämförelsevis smala men vackra sjön Bergviken, genom vilken den stora floden Ljusnan rinner på sin väg till havet. I hela Hälsingland berättar man med förkärlek gamla sägner, men den bästa jordmånen för dem tycks vara runt sjön Bergviken. Alla socknarna runt sjön — Hanebo, Segerstad, Norrala, Söderala och Skog — har egna sägner och tillräckligt många för att fylla hela volymer.

Jag hade många gånger hört talas om "runorna på Kölberget", och de hade fascinerat mig så, att en barndomsvän till mig, Johan Nilsson i Vallsänge, och jag beslöt att leta på dem själva. Vårt beslut verkställdes på midsommardagen år 1876. Vår uppgift skulle, det visste vi, bli farlig ur mer än en synpunkt. Kyrkoherden skulle inte tycka om att få höra talas om en

Svarsmyre fick de samlas till dans och lek. Jag har i minnet en danskväll i julhelgen där, då det gick mer än vanligt livligt till, beroende på att en hel del pojkar förtärt sprit och var berusade. Det kom till slagsmål och en av de överföriskade slog ena näven i en glasruta i förstugdörren och skar av pulsådern vid handleden. Han kom sedan rusande in i rummet där dansen pågick, och blodet sprutade högt i taket från såret. Flickorna blev vettskrämda och det uppstod en allmän villervalla. Som tur var fanns i laget en yngre sjukvårdssoldat, som kunde förbinda såret så att blodflödet stillades, men den skadade blev mycket medtagen av blodförlusten. Stämningen blev tryckt och dansen upphörde för kvällen. Den skadade fick sedan gå arbetsoförmögen i flera månader, då senorna i handleden blev illa åtgångna.

Det förekom även att de äldre

samlades till dans i jul, och det skedde på tjugondagskvällen för att dansa ut julen. Denna tillställning kallades "gubbjula" och var åtskilligt originell. En enda gång hade jag tillfälle att som liten pojke se en sådan fest i Per-Ols i Acktjära, och det blev ett minne för livet. Det dansades mest s. k. bondpolska, en dans som var mycket enkel och inte svår att lära. Takten var sedig och det var lustigt att se gubbarna bredbenta kliva omkring runt väggarna i det stora rummet. Det var troligen den sista "gubbjula" jag fick en glimt av och det var ingen svårare förlust för byn, då den mestadels gått i spritens tecken. Under 1890-talet utgjorde Templet 527 Norrskens julfester ett förnämligt inslag i byns julfirande, och till detta kan det kanske bli tillfälle att återkomma en annan gång.

sådan synd som att-jaga efter ursprunget till en gammal sägen på en så stor dag. Våra föräldrar hade också förbjudit oss att klättra upp på berget. Andra faror skulle också möta oss i form av naturhinder och "de många och mäktiga jättarna, dvärgarna och trollen, som bodde i Kölberget hade varit där i tusentals år och tyckte illa om alla fridstörare."

Kölberget, som hade fått sitt namn av en köl på ett vikingaskepp, som man påstår har påträffats på en av de lägre klippavsatserna på berget, är beläget på västra sidan av järnvägsskärningen, kallad "Röstbo Skärning", och om jag minns rätt omkring 150 fot från järnvägsbanken. Bergets fot är täckt av gigantiska klippblock, och några få granar och tallar har där funnit tillräckligt med jord för sina rötter. En torr tall stod på den tiden omkring sex eller sju fot från den mest lodräta delen av "runklippan", och från toppen av denna tall skulle vi pojkar få läsa runorna.

Och vi läste dem också. Båda hade vi fått lära oss läsa runor av vår utmärkte lärare magister Nordenmark i Kilafors. Som resultat av denna runläsning har nu, femtio år senare, första delen sammanställts av "Vikingamod" eller "Sägnen om Vidar Viking", som boken också kallas. Det var min vän John O. Viking från Michigan, som påminde mig om att jag i Svenska Tribunen-Nyheter tidigare hade publicerat en samling "Hälsingesägnen", och han förmådde mig nu att "smida samman länkarna i Vidar Vikings saga till en riktig kedja".

Efter att ha läst manuskriptet till den nya boken skrev min vän Viking till mig: I din prosaupplaga av "Sägnen om Vidar Viking" nämnde du Arnljot Gelina som en andre ledare i Vidar Vikings expedition, och en av mina vänner i Hanebo, till vilken jag då skrev om sägnen, gav mig detta svar: "Arnljot Gelinas namn kan återfinnas bland de andra namnen på Kölberget och lika tydligt som de andra. Och mer än så: Arnljots namn nämnes alltid närmast Vidars".

Expeditionen säges ha lämnat Ljusnans mynning någon gång under våren 1010. Arnljot föll i slaget vid Stiklastad under kung Olof

*Bergviken
vid
Lilljära*

*Foto:
H Lidman*

Haraldsons fana år 1030, och historien berättar, att han var den mest framstående av alla kämpar.

Till detta vill jag foga: Korpral Brink i Gusbo i Hanebo berättade en gång för mig, att Vidars och Arnljots namn också fanns inhuggna på ett par granitblock inte långt från den plats, där östra gränsen på bröderna Nilsons gamla bondgård träffar sjön Bergviken.

I inledningen till andra delen av "Viking Mettles" nämner Banér åter runorna på Kölberget. Han skriver där: Första delen av "Viking Mettles" är som jag har sagt i förordet, grundad på runinskrifter, funna och lästa av mig själv och en vän, när vi bara var pojkar. Fastän vi läste detta för så länge sedan som 1876 och fastän rallarna delvis skadade inskriptionerna genom att de skrapade bort mossor och damm, varvid de även använde eld, så tror jag att runorna kan läsas än i dag lika lätt eller nästan lika lätt som när vi pojkar läste dem. Jag hoppas också, att jag har givit en tillräckligt klar beskrivning på var runklippan är belägen. Alla intresserade bör kunna finna Kölberget och dess runor.

Bekräftelse på mina iakttagelser

kan, hoppas jag, fås av korpral Brink i Gusbo, Per Byström i samma by och Nils Nilson i Vallsänge, vilka alla bor nära berget. Magister Nils Nordenmark, överste Åkerman och kyrkoherde Qvarnström i Söderala visste alla och vet fortfarande om de lever, var inskrifterna finns.

Förutom de här berörda prosapartierna består "Viking Mettles" också av en stor mängd dikter, vilka röjer författarens förtrogenhet med den fornnordiska gudasagan. I dessa besjunger Banér i delvis mycket bombastiska ordalag vikingarna och deras bedrifter.

Om Banérs författarskap har många olika meningar gjort sig gällande, och det kan nog inte nekas till att hans historieskrivning i vissa stycken präglas av alltför stor fantasifullhet och en måhända överdriven lokalpatriotism, som leder till i flera fall okritiska bedömanden. Trots att Banérs bok på många punkter är oklar och motsägelsefull, så har den obestridligen en stor charm i sin romantiska syn på historiska sammanhang, och den ger belägg för att författaren är stor ordkonstnär och en man rik på idéer.

Några främmande ord och deras uttal i HANEBO MÅLET

Av Lars-Olof Högberg

Människorna inom ett land blandas ofta upp med inflyttade utlänningar, vilka snart acklimatiseras med den infödda befolkningen. Så sker också med invandrande främmande ord. Till en början är deras främlingskap påfallande, men snart kan vi inte skilja dem från våra egna. Dock finns det alltid en hel del av dem, som tycks oss så särpräglade, att vi liksom inte vill erkänna dem såsom tillhörande familjen. Men vi tycker om dem ändå därför att de fyller sin plats och gör nytta, ibland kanske, dumt nog, därför att de verkar utländska. Vi känner dock en viss tvekan beträffande deras behandlingssätt. Inom vår lilla krets utbildas emellertid snart i fråga om dessa främmande ords uttal en viss praxis, som vi håller fast vid, även om det av auktoriteter skulle anses felaktigt, (ex. chaufför uttalat sjafför, elektriker uttalat elektriker). Vad som är rätt eller fel är för övrigt inte alltid så lätt att säga. En framstående språkfilosof yttrade en gång, att om ett fel tillräckligt ofta begås av tillräckligt många personer, så anses det till slut rätt. Detta gäller kanske inte endast uttalet av ord!

Jag har här plockat ihop några främmande ord, vilkas uttal i Hanebomålet (Hb) väsentligt avviker från det i riksspråket (R) vedertagna. Ofta har dessa främlingar kommit till oss från latinet, ibland över tyskan, franskan eller engelskan, men även andra språk har bidragit med lån.

Följande uttalsbeteckningar användes här:

ô för att beteckna det ö-liknande ljud, som finnes i hälsingeuttalet av orden mjölk mjölk, kolbotten kölbotten.

Halvfet vokal betyder att den är lång.

Accent (') står över den stavelse, som har huvudtonvikten.

Hb = hanebomålet, **R** = riksspråket.

Inom parentes står ordets ursprungsspråk, om detta kunnat utrönas. (lat. = latin, fra. = franska, ty. = tyska)

Hb

appték
afäkter, tillgjorda rörelser

allnack(a)
ammysjón
bevärning
äxäm, flertal äxämar
äxéra
äxíss
äxméra, ofta negativt:
inte äxméra = inte gilla
äxpedit, även = flink, noggrann
fika, flert. fiker
fortografist
inkäkt, angelägen
insjejór
inspetór
koléra
kállpetór
lillkovallj(er)
lingnál
merram
nállker, flert.
narrvös
oppsallvéra
öffsér, flert. öffsérar
örrger, flert.
örrgtrampare
pårfäkt, fri, inte blyg
paréra, akta, anse
påstlín
psentív(halare)
repréra
sarrván
sjalúr, avundsjuk, svartsjuk
salmónika
sôlât, flert. sôlåter
spetákel
transport(éra)
törnísst
unjefór'm
urspäjel, upptagsmakare

R

apotek (grek.)
affekterad (lat.) tillgjord
affekt (lat.) sinnestillstånd
allmanack(a) (trol. arab.)
ammunition (lat.)
bevärning (ty.)
examen. flert. exa'mina (lat.)
exercera (lat.)
exerci's
estimera (lat. över fr.)

expedit (lat.)
fikon (lat.)
fotograf (mod. ordbildn. av grek.)
inkiett (fra.) orolig
ingenjör (fra.)
inspektor
kólera (grek.)
kolportör
liljekonvalj(er) (lat.)
linjal (lat. över ty.)
mejram (lat. över ty.)
nejlikor (ty.)
nervös (lat. över fra.)
observera (lat.)
officer, flert. officerare (fra.)
orgel (grek. över ty.)
orgeltrampare
perfekt (lat.), fullkomlig
parera (lat. över fra.), avvärja
porslin (fra.)
positiv(halare) (lat. nybildn.)
reparera (lat.)
reservoar (fra.)
jalu (utt. sjalu; av fra. jaloux)
psalmodikon (grek.)
soldat, fl. soldater (ital. öv. fra. ty.)
spektakel (lat. över ty.)
transportera (lat. över. ty. fra.)
tornister (tjeck.)
uniform (lat. över fra.)
ul(v)spiegel (ty. Eulenspiegel)

Ovanstående ord med det här givna uttalet är för rätt länge sedan nedtecknade efter samtal med personer av den äldre generationen, och i åtskilliga fall torde därför detta uttal numera ha moder-

niserats, särskilt hos ungdomen. Jag har emellertid förvissat mig om att det hos många, både äldre och yngre, kvarlever med full styrka, i den mån de ifrågavarande orden fortfarande används.

Amerikabrevet

av Hugo Lindblom

Vilhelm Moberg har i All Världens Berättare publicerat ett kapitel ur en kommande bok "Invandrarna". Den lilla skaran från Ljuder, som vi gjort bekantskap med i "Utvandrarna", har efter en mycket strapatsrik resa över Atlanten nått det förlovade landet. Medan tåget för de långväga resenärerna mot det slutliga målet, sitter en av kvinnorna och lyssnar på tågchefens för henne obegripliga samtal: — — — "och Kristina kände redan, att hur gammal hon än blev i Nord-Amerika, så skulle hon aldrig lära sig att härma efter det amerikanska tungomålet.

Tänk om hon nu hade befunnit sig i detta land utan något sällskap hemifrån, utan en enda varelse, som hon kunde förstå eller som förstod henne — vilken belägenhet skulle ha tätt sig mera rysansvärd för en människa — — —? Då kunde hon lika gärna sitta fången och instängd i en mörk källare".

Vad som här för Kristina ter sig som en rysansvärd belägenhet, som hon gläds åt att ha sluppit uppleva, har säkert många svenska emigranter råkat ut för. Att det blev bister verklighet för Greta Skoglund i Vallsänge, vet vi genom ett brev, som hon sände sina föräldrar vintern 1870. Hennes fästman reste under det svåra missväxtåret 1867 till Amerika, och tre år senare, i slutet av juni 1870, var det unga Gretas tur att göra den långa resan. I det brev, som hon skrev vid framkomsten och där hon beskriver sin resa, läser vi: — — — "Samma dag på aftonen den 9 aug. kom vi till Chicago och där skildes jag från Karin och hela mitt sällskap, så jag blev ensam svensk. Då var det besvärliga stunder, som jag ej med pennen kan teckna — — —".

Hon hade nog varit förberedd på att bli ensam i Chicago, men plötsligheten i denna förändring kom som en chock. Alla besvärligheter, som tonat upp sig tidigare under resan hade kunnat mötas samfällt av henne och hennes sällskap. Nu var den skaran skingrad, liksom uppslukad av detta väldiga land, och här stod hon ensam kvar, mera ensam än någonsin i sitt liv, omgiven av människor, vilkas språk hon inte begrep. — — — "Besvär-

liga stunder, som jag ej med pennen kan teckna". Brevet ger i övrigt en ganska knapphändig skildring av resan.

Brevskrivaren förlorar sig inte i detaljer om vad hon sett, och hon är tydligen inte imponerad av stora städer och vida hav. Hon beklagar sig inte över vedermodorna, utom när hon skriver om ankomsten till Liverpool. Då är det som om man hörde henne sucka vid minnet: — — — då var det mörkt och såg även mörkt ut för oss. Och det undrar man inte på. De ovana resenärerna stod i begrepp att ge sig ut på den långa och fruktade färden över Atlanten, efter att nyss ha genomlidit sjösjukans alla kval på den stormiga Nordsjön.

Och här följer nu brevet:

Minneapolis.

Våra goda föräldrar och syskon.

Guds frid vare med eder.

Jag får nu skriva några rader ty jag ser i edert brev att ni vill veta något om min resa. Det var tråkigt att inte mitt första brev kom fram ty der var det beskrivet allting men nu har jag glömt bårt mycket. Jag vill nämna litet. Den 16 juli for vi från Göteborg. Då kām vi ut på Norsjön, där blåste det så hårt så vi var sjuk hela tiden, Karin och jag. Den 19 kom vi till Hull i England. Der miste jag min bruna schal som jag nu får sakna i vinter. Men ingenting annat miste jag på hela resan. Så for vi från Hull. Samma dag på aftonen steg vi på vagnen, så for vi igenom alla mörka berg Olov talade om. Mitt i natten så kom vi till Liverpool, då var det mörkt och såg även mörkt ut för oss. Då tänkte jag skriva hem men vi blev inte der mer än en dag så jag fick inte tid att skriva — den 21 steg vi på stora osianbåten. Der var vi i 16 dygn. Der hade vi bra väder, jag var inte sjuk en dag der. Den 6 aug. kom vi till Newyork. Der vägdes våra saker och jag fick betala öfvervikt 1 dollar 60 sent. Så for vi därifrån samma dag på aftonen — den 9 kām vi till Chicago. Då har låset gått sönder på min kåffert, sedan höll vara repet ihop den. Der skildes jag med Karin och hela mitt sällskap så jag blef ensam svensk. Då kunde jag inte tala ett ord. Då var det besvärliga

stunder som jag inte kan med pennen teckna, men Gud var låf, det gick ändå. Den 11 aug. kom jag till Minneapolis och Olov var där på arbete. Då var jag där hos Gustav Strömbergs i 11 dagar. Jag blef så trött af resan och blek och mager — ni ser väl det på porträttet, om ni har fått det. Ni undrar om jag trifs. Det gör jag. Jag har inte längtat något, men nog är det tråkigt för alla i början. Hälsa alla syskon och låt dem föra detta bref. Först och sist vare ni af mig hälsad som är mina goda föräldrar.

Eder dotter Greta.

Lotans trollko

Folksaga från Hanebo.

En gång för mycket länge sedan gick det en ung fäboflicka och valade sina kor, där Lotans by nu ligger. Och en kväll, när hon var på väg hem med korna, såg hon att det kom en "fin" okänd kvinna och ledde en ko. De följde med fäboflickans kor och hon såg, att det var en ovanligt vackert ko, som kvinnan hade med sig.

Fäboflickan hade dock hört berättas mycket om troll och trollkor, och hon förstod att det var en trollkvinna som förvandlat sig och att kon var en trollko.

Beslutsamt tog hon sin gåtyxa, som hon bar i bältet, och kastade den över den främmande kvinnan och hennes ko. Då försvann kvinnan och endast den vackra kon blev kvar. Den följde snällt med de andra korna och blev ett snällt och beskedligt djur, som fördes som hemgift till Lotans gård, när det första husbondfolket bosatte sig där.

Trollkon levde i många år bland de andra korna i lotgården, men en dag gick det kon illa. Den försvann helt plötsligt en kväll, och hur de sökte var det omöjligt att finna henne, trots att de jämt kunde höra hennes koskälla. Men till slut märkte de att ljudet kom från en gyttjig vik av Bofarasjön, där kon av allt att döma gick och betade på sjöbotten.

Någon ko kunde de därför inte få tillbaka till lotgården — och än i dag — berättar sagan — lever Lotans trollko och går och betar på botten av Bofarasjön. Ty om man går förbi Lotviken en mörk höstnatt och det är torsdagsnatt, kan man få höra trollkons skälla skramla djupt, djupt där nere...

Sockengång

Av Viktor J:son Kööhl

I fattigvården under 1800-talet fanns något som kallades för "sockengång". Vad detta verkligen innebar för dem, som fick gå sådan, kan vi nog knappast förstå i vår tid. De fattiga fick gå från gård till gård, sedan "marschroute utfärdats", enligt vilken de fick vara "på hvarje hemman ett dygn på öresland".

Om denna fattigvård under gångna tider berättar de gamla protokollen åtskilligt, och det är rätt intressant att taga del av dem.

Tack vare en utredning, som företogs år 1863 får man en rätt så klar inblick i hur fattigvården då var ordnad. Det hade föreslagits att det skulle uttaxeras en avgift av "50 öre för man och 25 öre för qvinna tillsammans för begge åren 1863 och 1864 till bestridande af församlingens fattigvård". Men över beslutet klagades det. Vid stämman blev det "högljudd tvist, som hindrade öfverläggningen om förklarings afgifvande, och då de tvistande icke läto sig tystas af Ordförandens uppmaningar, så nödgades Ordföranden anmoda de med öfverklagade beslutet missnöjda och som således icke kunde eller ville öfver besvären afgifva förklaring, att från Stämman afträda, hvilken uppmaning blef genast efterkommen".

Det blev nu så lugnt att ett förslag till förklaring kunde göras, vilket "enhälligt antogs, och genast underskrefs". I samband med detta lämnades det en redogörelse över fattigvården:

"Den så kallade fattigsäden" hade "utgått endast från hemmanen efter skatt, hvaremot Handlande och andra Näringsidkare icke lemnat något bidrag till fattigvården;" — — "i den händelse fattigvården icke" ensamt kunde "bestridas af afkastningen af fattigvården tillhöriga kapitaler och fastigheter, jemte inkomster af sterbhusavgifter, böter, kollekter och frivilliga gåfvor m. m. skall till fyllande af bristen först erläggas en personlig afgift af högst 50 ore för man och 25 öre för qvinna

(Kongl. Förordn. 13/7 1853) av hvarje mantalsskrifven person". Det som sedan fattades skulle fyllas "genom tillskott efter de grunder, som för rösträtt äro stadgade" . . . Räkenskaperna visade då i inkomst cirka 300 riksdaler och utgifterna 600 Rdlr "och derutöfver, oberäknadt så kallade sockengångshjon, som åtnjuter full försörjning hos hemmansbrukare".

Den 17 mars 1868 beslöts det vid sockenstämma, att det över sockenhjonen skulle "för hvarje by gemensamt upprättas en räkning, upptagande datum för såväl fattighjonens ankomst som afgång från byn". Hemmansägarna skulle nämligen nu erhålla en liten ersättning, och särskilt utsedda byamän skulle "hafva noga tillsyn, att fattighjonet tillbringar ett dygn på hvarje öresland samt äfven ett dygn på de möjligen öfverskjutande penninglanden".

Sockengången ansågs år 1874 för "barbarisk" och man fann vid stämman den 28 december på ett sätt, som i vår tid anses minst lika barbarisk. Det var de "entreprenadauktioner på fattighjon", som då beslutades.

Protokollet berättar om att det framkommit ett förslag om att de fattiga skulle utbjudas åt "den minstbjudande af underhåll och vård åt sådana församlingens fattighjon, hvilka åtnjuta full försörjning". Sättet att "från gård till gård i hvad väder och i hvad tillstånd som helst forsla fattighjon" ansågs för "alltför barbarisk". Och det beslöts att "skyndsammast gå i författning om hållande av sådan auktion", vilken också hölls den 5 januari 1875.

Då hölls auktion "på födan och skjutsar till Församlingens Fattighjon, med tillkännagifvande att för de personer hvilka stannade för minsta anbudet, skola efter En månads förbigående af svår sjukdom af den inropade Pattsienten" erhållas "ett Skäligt bidrag för hvad den tidsspillan dertill kan åtgå eller derifrån befriade varda". Det var 8 personer, som då "bort-

auktionerades". Lägsta anbudet var 44 öre pr dygn och det högsta 1:25, troligen beroende på om "fattighjonet" kunde arbeta eller inte. Dessa auktioner upprepades "efter skedd pålysning från predikstolen" och det säges, att det "lägsta anbudet" med "klubbslag fästades".

Längre än ett år varade dock inte detta förhållande, och den 18 oktober 1875 beslöts det att man från 1876 års början skulle "återtaga den vanliga sockengången med ett dygn per öresland och skulle de, som för förra året ännu åtnjoto slikt underhåll, då återtaga sitt gamla sockengångshvarf". Någon gång kunde det också hända att det kom någon och själv begärde att få gå sockengång. Så gjorde Anders Häll i Belse. Hans begäran beviljades och han skulle börja den 1 maj 1883 i "Wallsänge N:o 1 och ersättning därför utgå med 50 öre pr dygn". Det var också rätt vanligt att barn utackorderades till lägstbjudande, och det beslöts t. ex. den 2 april, "att Styrelsen skulle gå i författning om att bortackordera" två barn från Svedja "till hel försörjning" på det sätt "som kan synas lämpligt och skäligt". Och ofta säges det att barnen skulle "bortackorderas för det billigaste som möjligt". Och år 1868 omtalas det att det beviljades "2 Rdlr 80 öre till Olof Nilsson i Berge för kista m. m. åt afl. Per Westlunds hustru derstädes. För vård åt hennes nyfödda efterlemnade barn beslöts att det för närvarande skulle inackorderas hos f. Bonden Jon Jonsson i Löthen mot skälig ersättning . . ."

Så småningom slutade denna sockengång, men gamla har kunnat berätta hur det var, när de fattiga gick från gård till gård med sina knyten och stannade sina vissa dagar. Det är en tid, som vi får vara glada åt att den är förbi.

Giv ditt STÖD åt

**HEMBYGDS-
FÖRENINGEN**

Oroliga dagar i

ABESSINIEN

Av Olle Eriksson

Har fått en vänlig uppmaning att skriva något om min sista tid i Abessinien. År ha gått och dessa minnen ha nu blivit lite suddiga. Att de skulle kunna väcka särskilt intresse nu kan jag inte förstå, då det f. n. händer så mycket av intresse i stora vida världen. Någon har ansett det som en stor förmån att få uppleva den närvarande tiden. Det är väl dock en förmån som är förenad med sina särskilda faror.

Men vad är nu att säga om sista tiden i Addis? Ja, det var farligt ibland, men vi kommo dock alla lyckligen igenom. Italienska bombplan kretsade dagligen över oss och vi grävde ned oss i hålor, som soldater sedan skrattade åt. Över huvudstaden nedsläpptes endast propagandablåd. Bomber skulle ha dödat deras egna landsmän. För övrigt knusslade de inte utan voro frikostiga på både bomber och giftgas både då det gällde folk och kråk. Ynglingen Bruno Mussolini fann nöje i och på samma gång tillfredsställelse för sitt utvecklade skönhetssinne. En vitklädd skara på vägen utvecklade sig under hans inflytande "såsom en vacker röd-vit ros". Och det italienska illdådet vid gränsen är ju väl bekant, då svenska fältlasarettet bombarderades och förvandlade de sjuka och sårade till högar av blodiga trasor, som man gömde i en stor grop.

Det svenska offret på Nugelli kyrkogård vittnar ännu om svensk-ethiopisk vänskap. Ambulansen rekonstruerades nödtorftigt men efter italienarnas intåg förspordes intet om dess öde. Jag skulle ut och söka dem. Men var? Trakten var också osäker. En svensk mördades på sin farm i Arussi. Tomhänta, utblottade måste ambulansens medlemmar taga sig igenom öde trakter till engelskt område. Även de dyrbara elefantbetarna, gåvor av kejsaren, måste de kasta ifrån sig.

Efter nederlaget strömmade de besegrade soldaterna till huvudstaden. Missionärerna förstodo vad stunden krävde och anordnade utspisningsställen vid infartsvägarna, där de passerande fingo en enkel måltid. När sedan plundringarna begynte sade en f. d. soldat till en amerikansk missionär:

— Jag skall vakta huset, ty ni gav oss mat.

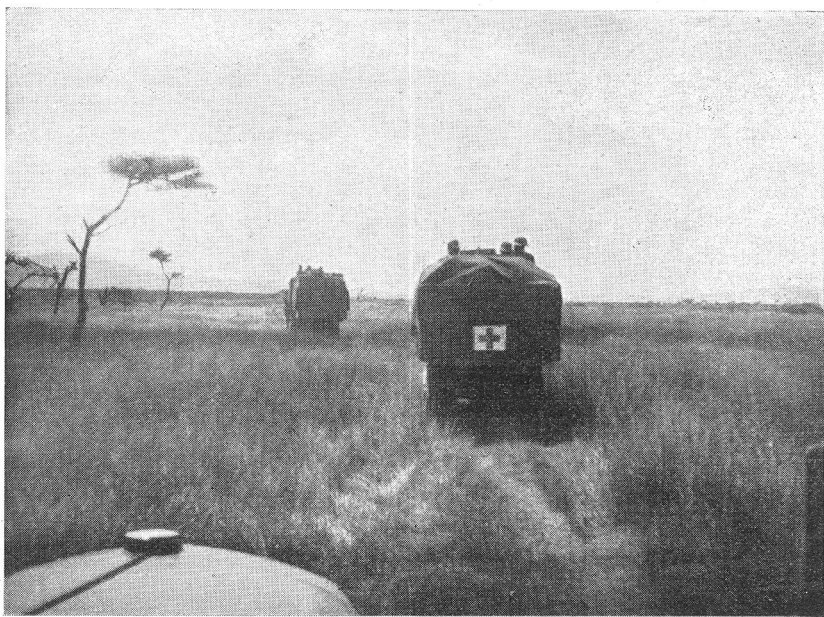
När den från slagfältet just hemkomne kejsaren lämnade landet, började det stora eländet. Då fanns ingen myndighet i landet. Ingen var ansvarig för ordningen.

— Jag har dödat.

Prästens son, anställd vid polisen, träffades av en kula på vägen hem och begrovs på gården.

Hus och butiker plundrades, och man skrudade sig strax i sitt byte. Ett huvud, som aldrig krönts av en hatt, bar nu hela dussinet. Man slog av flaskhalsarna och klunkade i sig champagne och likörer i mängd. Man blev kräsen. Det som inte smakade kastade man bort. Vid slottet fann man mjöd avsett för hovfesterna och lät sig väl smaka. Och sedan handlade man under rusets inflytande såsom t.ex. när man med ett närskott söndertrasade engelske läkarens lungor, då han var ute för att ta vård om sårade. Fick man lust till andras byte, dödade man den lycklige tillfällige ägaren. De fredliga gallabönderna hörde ryktet om att man kunde komma över något för ingenting och rusade i massor till staden.

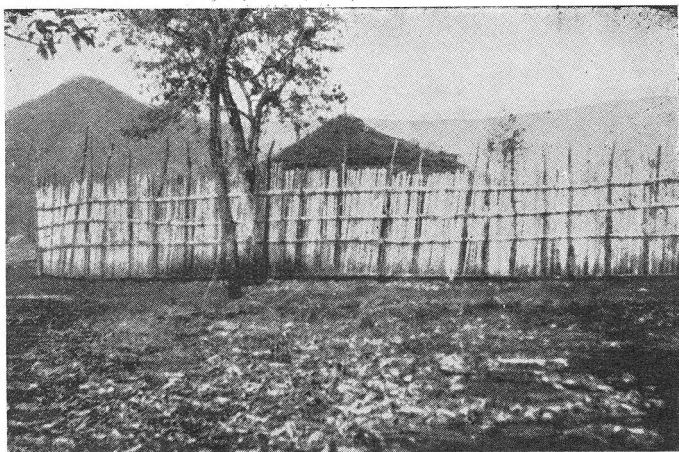
Även det svenskstyrda sjukhuset utplundrades. Att många blivit

Svenska ambulansen i Abessinien

Inga hämningar. Man begagnade sig av sin frihet, och de sämsta elementen utnyttjade den mest. Gamla oförrätter hämnades lättvindigt. Människoliv gick ned i pris och kostade just ingenting. Man gick på vägen och stack till höger och vänster. En rusig soldat kom in på vår gård med en blodig kniv och skröt:

räddade till livet betydde ju ingenting. Ingenting fick lämnas till nytta för den antågande fienden. Under utropet: "Usla rike!" lade man vantarna på allt. När filter och kläder var slut, höll man till godo med instrumenten. En gammal gallagumma kom med det dyrbara stetoskopet. Dr Hanner och sköterskorna fingo gå och se på

En trolldo'tors
gård

hela förödelser. Även doktors hus utplundrades. De dyrbara mattorna skars sönder och delades. Även tjänarna, som under år rönt så mycken vänlighet, togo sin del av husets tillgångar. Det var dock stort att våra svenska vänner fingo behålla livet. Inga antastade dem. Med oro väntade vi på de svenska officerarna. På natten återvände de från slagfältet just lagom att kasta sig på kejsarens tåg, det sista, och undkommo så den död italienerna tillämnat dem.

De klyftiga engelsmännen hade förutsett eländet och ordnat allt för de tillfälliga gästernas mottagande. Tält voro i beredskap. Indiska soldater hade kallats för att försvara lägret. De andra legationerna voro sämre ställda och måste få hjälp från den engelska, då de anfölls. Jag tänkte aldrig använda mig av tillflyktsorten utan gömde kassans slantar eller penningpåsar i buskar och vattentunnor. På min trogne tjänares böner och tårar svarade jag att jag trodde på abessinerna, varpå han svarade:

— Ni känner inte vårt folk.

Han grävde fram en bensindunk, som han sett en missionär gömma, och lyckades få en lastbil, och så bar det iväg mot säkerheten, under det att skotten smällde på sidan om vägen och banditer sökte hejda oss. Livet i staden fortsatte som det börjat. Den ena rökpelaren efter den andra slog upp från staden.

— Ja, i den riktningen ligger vårt hus. Det är nog det som brinner. Den nya upplagan går upp i rök, innan vi tillgodogjort oss en enda bok.

Och så tågade fienden in eller rättare åkte in för att taga en piundrad och delvis bränd stad med lik på gatorna i besittning. Faran var över. Det skulle bli ordning igen, men vi kunde dock inte förmå oss att hurra för våra räddare. Nu började man bli rädd för att ha plundrat gods i sina hus och under nätterna gick man och kastade det ned i dalen, där regn och solsken fördärvade de fina sakerna.

Och så återvände vi till våra stationer och funno allt såsom vi lämnat dem, trots det att vakten av idel fruktan avvek för tre dar.

När jag gick till det tryckeri, som ej brändes, fann jag där bland sönderrivna böcker, nedtrampat papper och en bröte av sättarkaster de oskadade arken till min sista bok. Var det allt en slump? I så fall var det en nödig sådan.

Italienerna foro fram med stor grymhet. En simpel bössa kostade vanligen ägaren livet. I ett fall dödades tjänarna, då husbonden-ägaren ej var hemma. Dagliga avrättningar. Efter attentatet mot guvernören nedgjordes flera tusen. Hämndeakten sträckte sig ända till gallaprovinsen Wollega, vars guvernör avrättades trots det att han i italienernas intresse for eller rättare red till Arussi för att övertala befolkningen att giva sig. Den unge mannen, som var vår vän och alltid hjälpte oss, gav oss material till sjukhusbygget m. m., var en allmänt avhållen hövding. Skall det lönas efter förtjänst, så ha italienerna ej mycket att förvänta.

För oss var början till slutet kommen. Vi hade haft mycket att

göra med abessinierna. T. o. m. vår kronprins hade besökt kejsaren. De ville kanhända ej ha några svenska vittnen till sina grymheter. Och så blevo vi tre utvisade. Och sedan var det ingenting mer. Det gick bra oss förutan, ehuru vi kanske inbillade oss vara så märkvärdiga. Våra kristna skötte sig bättre än vi anat. Det blev t. o. m. mer folk i kyrkan sedan vi farit. Vi hade kanske bort fara förut. Och sedan räckte kyrkan ej till. Med kejsarens, svensks och inföddas bistånd har en kyrka på 80.000 uppförts. De svenska experterna ha varit en god hjälp för missionen. De skänkte missionärerna en bil. Så nu kunna de fara till yttersta stationen på 2 à 3 dar, en väg som vi gamla behövde en hel månad för att tillryggelägga.

Nere i Galla räcker inte kyrkhyddorna till. Man går långa vägar för att höra. "Tråkigheten på landsbygden" är övervunnen. En omfattande väckelse går fram. Slöflockarna bli vakna och intresserade. Det är glädje och sång. Trollkarlar, landets förbannelse, bli omvända och de stora boormarna självdö, då de märka att de ej längre behövas i tjänsten. Allt går så lugnt och stilla. Inga helbrägdagörande föreställningar, men ofta blir folk botade från sina sjukdomar, när de lugnt sitta i lerhyddorna och höra Guds ord, de veta inte själva huru.

Hanebo : Jul

utkommer härmed för fjärde gången, och Hembygdsföreningen har kunnat glädja sig åt ett ökat intresse för varje år. Vi tackar alla, inte minst medarbetarna, som främst gör det möjligt att utgiva tidningen.

Bidrag till kommande år emotes tacksamt och sändas till Victor Johnson, Sibo, Kilafors.

En GOD JUL tillönskas alla hanebobor, både inom och utom sockengränsen.

Hanebo Hembygdsförening.

För herrarna

3 goda ting

stil — passform — kvalité

Detta är vad Ni finner hos

LINDBLOMS kläder

Välkomna in och se vad vi har att bjuda på. Vi kanske har just den kostym Ni söker

För damerna

Stor sortering i dam- och barnstrumpor

När det gäller GARNER vänd Eder med förtroende till

Kilafors ULLSPINNERI AB

Telefoner: Kontoret 90 Lindbloms Herrkläder, affären 290

Då det gäller **JULINKÖP**

Vänd Er med förtroende till

STRÖMSBERGS Diversehandel

Västansjö Telefon Bofara 27

Nu finns det **tyger** att välja på . . .

Gott urval i kvaliteter, färger och mönster. UNDERKLÄDER, barn och dam, STRÜMPOR i silke, k-silke, ylle, KOFTOR och JUMPERS, HANDSKAR, HANDVÄSKOR, BARNOVERALLER, DAMKAPPOR

Nya Konfektionsaffären

Märta Wirén, Telefon 102

För vinterutrustningen till Er bil har vi i lager:

Alla vinteroljor, Dimljus, Sökarlyktor, Strålkastarlampor och insatser, Glykol, Snökedjor samt Däck och Slangar. Tillbehör till Scania-Vabis och Volkswagen

Ombud för försäkringsaktiebolaget IRIS

KILAFORS BENSINSTATION Telefon 158

(Ingvar Wengelin)

Betjäning dygnet runt

En glad Hanebo-Jul
med inköp hos oss

Motorcyklar, cyklar, skinnkläder, sportartiklar
Bil-, motorcykel- och cykeltillbehör

ALEX NYBOM, Tel. Kilafors 57

Kilafors Träförädling

Kilafors Telefon 194

BYGGNADSSNICKERIER

Specialité:

KÖKSINREDNINGAR

I fråga om BRÖD . . .

finns allt att beställa hos

Holger Hjalmarsons Bageri

Telefon Kilafors 77

Alla beställningar sändas, om så önskas, med bussar och bilar

JULKLAPPAR

för hela familjen

samt god sortering i
specerivaror

finner Ni hos

F:ca G. A. Wengelin

Diversehandel Tel. Lilltjärä 27

Det Ni söker
finner Ni säkrast hos

Firma S. Lönn

Hallen Kilafors, tel. 12

NYA HOTELLET

Kilafors Telefon 71

rekommenderas

MATSERVERING

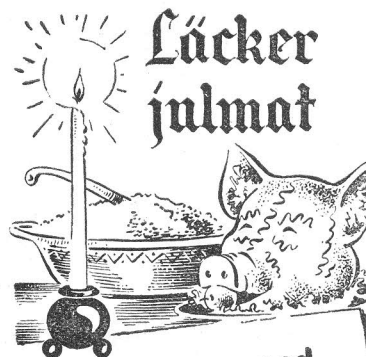
Servering av gott kaffe, the, choklad samt mjölk och smörgåsar
Abonnenter och beställningar mottagas

ULLGARN

stickgarn samt vävgarn av välkänd kvalité. Emottager även ull för kardning och spinning

Västansjö Ullspinneri

Telefon Bofara 16 eller 42

**Läcker
julmat**

— läckrare med

Fructus JULMUST

mörkt skummande, läckert fyllig, hälsosam och alkoholfri — passar alla, även barnen

Och till julens alla sma och stora fester måste Ni dessutom ha rikligt med POMMAC och LÄSKEDRYCKER

Beställ i god tid från

HALLENS BRYGGERI, Kilafors

Öppna sparkonto

i

Bollnäs Sparbank

Exp.-tid i Kilafors:

Tisdagar och fredagar 11—13

Jämför din inkomst

Vid arbete - Vid sjukdom

Säkert finner Du att dagsersättningen vid sjukdom är för låg. Sök inträde eller hög sjukpenningen i

HANEBO ERKÄNDA SJUKKASSA
Kilafors Telefon 192

Skogstorps Hönseri försäljer avelsäg och kycklingar efter hög-värpande friska djur

Kilafors Tel. 73

Obs! Många heders- och första pris erövrade på ledande svenska och utländska utställningar. På utställningarna i Rommeled och Gävle erhöles "Första hederspris" samt många första pris

Julklappsbekymren

är naturligtvis ordnade om man går till
KILAFORS FÄRGHANDEL

Telefon 130, 250

Vi ha utökt vackra saker i porslin, kristall, bymmer, m. m.
För DAMERNA: Eleganta puderaskar, necessärer, refraicheurer, väskor, eleganta speglar och burstar, parfym, eau de cologne m. m.
För HERRARNA: Elektriska rakapparater, necessärer, presentkortonger, hårvatten, rakvatten m. m.

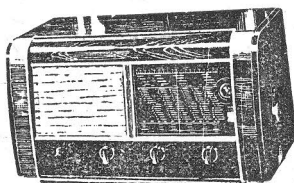
Besöket hos oss har alltid lönat sig och lönar sig ännu mera nu

RADIOREPARATIONER

Försäljer:

PHILIPS och AGA-radio, Radioapparater uthyres

GUNNAR FLINKS
Radioservice Telefon 178

G. Näslunds Manufakturaffär

Telefon 22

Kläänningstyg, Underkläder, Strumpor

Kofter - Jumprar, Gardiner

Rekommenderas

Elf G. Bergman

Telefon 91 HERR- OCH DAMFRISERING
rekommenderas

God sortering i tekniska artiklar för hårets och hudens vård — BRUDKLÄDSEL — Prinsesskrona uthyres — Hårfärgning — Specialinpackning för torrt och risigt hår

Nestlepermanent — Trådlös permanent

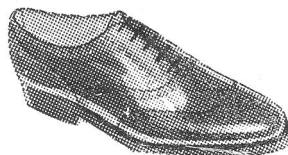
STOPP DÄR!

Det är klart Ni kommer till oss när cykeln skall repareras, smörjas eller lackeras

Erik Anderssons Cykelverkstad - Sibo
Tel. 162, Kilafors

HYLADERS, Kilafors

Herrkonfektion tel. 31, Damkonfektion tel. 295
Skoaffär tel. 296

STRID-OLSSON

Tel. Kilafors 118

Damfrisering

BRUDKLÄDSEL

*El. och kemisk permanentning
I övrigt allt inom yrket
Omsorgsfullt arbete*

Klappar för stora och små
hos oss finns att välja på

Gustafssons

Papper & Bazar, Cykel & Sport
Telefon 6

Önskeklappar för varje husmor

Lammix kökshjälp
Fleax-Seal tryckkokare

Säljes och demonstreras av

John Rundquists Järnhandel

KILAFORS Telefon 56

Julblommorna

köper Ni bäst och billigast i

SIGFRID FORSBERGS

Handelsträdgård

Telefon Kilafors 141

Allt i binderiarbeten

Allt till JULEN

finnes i

Ivar Swenssons Diversehandel

GRANBO Telefon Bollnäs 52025